

Hyla.flits

2007/4 (oktober - december)

- Een subtiële manier van reptielen smokkel!
- Actieplan voor Zandhagedis in Wallonië
- Gezocht: moordende natuurfotografen!
- Krokodillen in het nieuws
- Gerecht niet mals voor illegale reptielenhandel
- Geen toestemming voor amfibieënpoel op weiland...
- Antibioticakuur voor kikkers
- Grondeekhoorns gebruiken infraroodsignaal om ratelslangen af te schrikken
- Tapuit eet Bruine kikker
- Nieuwe atlas: 'Amphibiens et Reptiles de Wallonie'
- Biodiversiteit neemt toe!

Een subtiële manier van reptielensmokkel!

Een man uit Californië werd op heterdaad betrapt bij het smokkelen van Fiji leguanen, een met uitsterven bedreigde soort die door CITES (bijlage 1) streng wordt beschermd. Er zijn twee soorten, de Fiji Leguaan (*Brachylophus fasciatus*) (fig. 1) en de Gekamde Fiji Leguaan (*B. vitiensis*) die pas in 1979 werd ontdekt. Vooral de eerste is een mooi getekend reptiel dat 90 cm lang wordt, inclusief staart die goed is voor tweederde van die lengte. Dankzij deze lange staart kunnen de dieren hun evenwicht behouden tijdens het klimmen in de takken van de bomen. Beide soorten zijn gemakkelijk te herkennen aan de lichtgroene banden die over het hele lichaam lopen, met uitzondering van de kop. Deze banden zijn dunner en lichter gekleurd bij de Gekamde Fiji Leguaan. Fiji leguanen leven op de

Fig. 1. Fiji leguaan (*Brachylophus fasciatus*)

Fiji en Tonga eilanden. Omwille van hun zeldzaamheid zijn ze zeer gegeerd bij verzamelaars en terrariumhouders waardoor ze (op de zwarte markt) aan hoge prijzen kunnen worden verkocht. De smokkelende Californiër had eerder al drie dieren verkocht voor 32.000 US dollars. Hij gebruikte een wel erg subtiele manier om de dieren te smokkelen: hij verstopte ze in een speciaal ingericht compartiment van zijn kunstbeen! Maar dat mocht niet baten want de man werd na een tip op heterdaad betrapt. De in beslag genomen leguanen zijn ter beschikking gesteld van een wetenschappelijk kweekproject. De smokkel van in de natuur gevangen dieren is onbegrijpelijk omdat zowel dierentuinen als private terrariumhouders in staat zijn met Fiji leguanen te kweken maar wellicht speelt het avontuurlijk risico en uiteraard de grote geldsommen hierbij een rol.

Actieplan voor Zandhagedis in Wallonië

De Zandhagedis (*Lacerta agilis*) (fig. 2) is in de Benelux vrij zeldzaam. In Nederland staat de soort op de Rode Lijst in de categorie 'kwetsbaar'. In het Groot-Hertogdom Luxemburg doet ze het nog relatief goed, in Vlaanderen ontbreekt ze en in Wallonië is haar areaal beperkt tot Lotharingen waar Zandhagedissen de laatste 15 jaar op een 30-tal locaties werden gesignaleerd. Jammer genoeg zijn de meeste populaties vrij klein en vertonen ze een neerwaartse trend zodat de soort in de recent gepubliceerde Atlas wordt weerhouden in de categorie 'met uitsterven bedreigd' (Liste rouge de Wallonie in Jacob *et al.*, 2007). Het permanent Comité van de Conventie van Bern heeft daarom gesuggereerd dringende beschermingsmaatregelen te nemen. Het Waalse Gewest gaf aan Natagora (de Waalse zustervereniging van Natuurpunt) de opdracht om bij hoogdringendheid een actieplan op te stellen om de Zandhagedis in Lotharingen van verdere achteruitgang te behoeden.

De Zandhagedis is een mooi voorbeeld van het Kühneltse principe: in het centrum van haar verspreidingsgebied (Centraal Europa) is ze weinig gespecialiseerd in haar habitatkeuze en bezet ze een grote diversiteit aan biotopen maar in de limietregio's van haar areaal leeft ze enkel op zon beschenen en op het zuiden gerichte en relatief droge hellingen. In Wallonië leeft de grootste populatie op het militair domein van Lagland. De andere, veel kleinere populaties bezetten vooral droge kalkhellingen, steengroeven en spoorwegbermen; biotopen die geen speciaal beschermingsstatuut hebben.

Fig. 2. Zandhagedis (*Lacerta agilis*) (foto Jan Van Der Voort)

De andere, veel kleinere populaties bezetten vooral droge kalkhellingen, steengroeven en spoorwegbermen; biotopen die geen speciaal beschermingsstatuut hebben.

Zandhagedissen gedragen zich doorgaans eerder onopvallend. Doordat de meeste Waalse populaties slechts een beperkt aantal dieren telt, lijkt het voor de hand te liggen dat enkele populaties vooralsnog over het hoofd werden gezien. Elke waarneming van Zandhagedissen in Wallonië wordt best doorgegeven aan Annie Remacle & Jean-Paul Jacob, 34 Grand Rue, 6747 Châtillon, jp-jacob@aves.be. Uiteraard kunnen deze waarnemingen ook worden gemeld aan het Hyla secretariaat (te bereiken op info@hylawerkgroep.be). Graag hierbij vermelden: aantal waargenomen dieren (eventueel geslacht en ouderdom), datum en plaats (gemeente, toponiem en eventuele coördinaten). Alvast bedankt voor de medewerking.

Gezocht: moordende natuurfotografen!

Natuurfotografie loopt een enkel keer de spuigaten uit en sommige natuurfotografen zouden best een cursus ethiek volgen alvorens ze zich, gewapend met fotomateriaal, in de natuur begeven. Hierbij twee foto's (fig. 3) van fotografen in actie, ergens in Nederland. Uit deze beelden (alsook uit het ooggetuigenverslag) blijkt hoe een Boomkikker wordt gemanipuleerd. De fotografen zijn duidelijk in de weer met een spuitbus. Waarvoor deze spuitbus wordt gehanteerd is niet echt duidelijk. Misschien was het enkel de bedoeling om het beestje met water te besprenkelen zodat het extra glanzend kon worden gekiekt. Mogelijk werden de Boomkikkers er ook mee bedweld. Ongeduldige natuurfotografen houden namelijk niet zo van voortdurend wegspringende beestjes. De beelden zijn genomen in juni 2007. Opmerkelijk feit: enkele dagen later lagen op exact dezelfde locatie enkele Boomkikkers dood. Toeval of niet?

De onwaarschijnlijk knap gemaakte natuurfoto's van deze heren zijn waarschijnlijk al ergens op internet te vinden. De plaatjes van beide heren in actie werden geplukt van www.geenstijl.nl. Op deze site wordt het hele gebeuren als volgt becommentarieerd. 'Deze twee stoere doch onbekende 'natuurfotografen' zijn in de weer met een klein stukje nationaal erfgoed: de u wel bekende Boomkikker. Het beestje wordt 'for the sake of the bucks' of voor geile reacties van collega-plaatjesschieters bedweld en danig gestresseerd met veel kans dat het beestje bezwijkt. In elk geval wordt het zo gemarteld dat hij lekker stil zit te glanzen op een boomstronk. Vervolgens voor de doortekening een paar platen met sluitertijd 1/25 i.p.v. sportstand 1/4000 schieten en beest nog een aantal keer bedwelmen en verplaatsen'.

Fig. 3. 'Natuurfotografen' in volle actie!

Krokodillen in het nieuws

Begin november 2007 vloog in Australië een agressieve krokodil een nachtje achter de tralies nadat het dier enkele vissers had aangevallen. De Zoutwaterkrokodil (*Crocodylus porosus*) (fig. 4 boven) staat bekend als de gevaarlijkste soort ter wereld. Ze kan tot tien meter lang worden en is heel agressief.

De vissers wilden hun bootje aanmeren in de Yacht Club in Nhulunbuy maar plots dook de krokodil uit het water en hapte naar de vissers, zo meldt het persagentschap AAP. De politie werd op de hoogte gebracht en verspreidde een 'krokodillenalarm' op een lokale radiozender. Bewakers van een nationaal park konden het dier uiteindelijk vangen. De krokodil werd vervolgens opgesloten in een cel in het politiekantoor van Nhulunbuy en werd later overgebracht naar een krokodillenboerderij in de buurt.

Volgens de staatsomroep zijn in december 2007 in het binnenland van Mozambique in twee weken tijd 17 mensen door Nijlkrokodillen (*Crocodylus niloticus*) (fig. 4 onder) verscheurd. Ook deze soort wordt vrij groot en kan maximum zeven meter bereiken. Alle slachtoffers werden op de oever van de rivier de Chinde aangevallen terwijl zij de was deden, aan het vissen waren of om water kwamen. 'Er moet iets gedaan worden om deze doden te voorkomen', zei Antonio Portugal, wiens oom ten prooi viel aan krokodillen. Elders in Mozambique, langs de Zambezirivier, waar krokodillen eveneens veel slachtoffers eisen, is een campagne gestart waarbij krokodilleneieren worden geraapt om hun aantal binnen de perken te houden.

Fig. 4. Zoutwaterkrokodil (*Crocodylus porosus*), Yellow waters, Northern Territory, Australia (foto Frank Valckenborgh; foto boven) en Nijlkrokodil (*Crocodylus niloticus*) (foto Robert Jooris; foto onder).

Gerecht niet mals voor illegale reptielenhandel

Het Antwerpse Hof van Beroep heeft een man uit Bonheiden en zijn collega uit Willebroek veroordeeld. Het duo voerde schildpadden, slangen en hagedissen in zonder de vereiste documenten. Tijdens het onderzoek opperden de verdachten dat deze werkwijze niet strafbaar was in België of dat de dieren hier werden gekweekt. De speurders vermoeden echter dat de invoerders wisten dat een deel van de reptielen afkomstig was van een diefstal in Madagascar. In 2005 veroordeelde de strafrechter Edward R. tot twaalf maanden en 12.500 euro boete, beide met uitstel. Vorig jaar kreeg hij opnieuw 5.000 euro boete, terwijl Kurt B. toen tot 6.000 euro boete werd veroordeeld. Zij tekenden beroep aan, maar ook het Antwerpse Hof stelt nu dat de exotische

reptielen illegaal werden ingevoerd. Kurt B. kreeg 5.000 euro boete met uitstel, Edward R. zes maanden en 7.500 euro, beide met uitstel.

Bron: Gazet van Antwerpen, 8 november 2007

Geen toestemming voor amfibieënpoel op weiland

Luc Certyn uit Weerde wou op een perceel van 81 are weiland nabij Mechelen zijn liefde voor de natuur een concrete invulling geven door er een poel voor amfibieën aan te leggen. Volgens de Gazet van Antwerpen uitte eerst het Departement Landbouw en Visserij bezwaar wegens de dreigende 'vertuining' van het open kouterlandschap. Inmiddels werden de plannen bijgestuurd, maar nu weigert het Mechelse schepencollege de vergunning. 'Onbegrijpelijk', vindt de Weerdenaar. In januari diende Luc Certyn een aanvraag in bij het Mechelse schepencollege. Daarbij zat ook het positieve advies van specialisten uit de Hyla-werkgroep van Natuurpunt en van een medewerkster gebiedsgericht beleid voor de Beneden-Dijle. 'Ik dacht aan een ovaalvormige natuurlijke poel van 150 m² als biotoop voor kikkers, padden, salamanders, libellen en watertorren', al dus de natuurliefhebber.

Certyn zegt een prachtige kindertijd doorgebracht te hebben in de bossen en weilanden in Elewijt. 'Nu het leven in beken en poelen sterk bedreigd is, wil ik een kleine bijdrage leveren tot het herstel', klinkt het. Maar dat is dus makkelijker gezegd dan gedaan. 'Het perceel verkopen en inruilen voor een andere plaats is geen optie, want het stuk grond is familiebezit met een emotionele waarde', zegt Luc Certyn. Intussen blijft hij hopen.

Bron: Vlaams Informatiecentrum voor Land- en Tuinbouw (VILT), 2 oktober 2007

Antibioticakuur voor kikkers

Wetenschappers uit Nieuw-Zeeland ontdekten wellicht een behandeling tegen de schimmelziekte die wereldwijd kikkers en padden bedreigt. Chloramphenicol, een antibioticum tegen bacteriën dat ondermeer wordt gebruikt bij ooginfecties, zou verbazend goed werken tegen *Batrachochytrium dendrobatidis*. Deze schimmel zou 1/3 van de 120 soorten die zijn uitgestorven sinds 1980 op haar geweten hebben. Poulteren en collega's baden met schimmel geïnfekteerde kikkers in een bad met chloramphenicol waardoor ze resistent werden tegen de schimmel en de ziekte overwonnen. Zelfs doodzieke kikkers zouden zijn genezen. De Australische wetenschappers testten het antibioticum op twee Australische kikkersoorten die in Nieuw-Zeeland werden geïmporteerd: de Bruine Boomkikker (*Litoria ewingii*) en de Zuidelijke Graskikker (*L. raniformis*). De resultaten van het onderzoek zijn nog niet gepubliceerd maar Bishop wil deze zo vlug mogelijk bekend maken zodat het middel kan worden gebruikt voor met schimmel geïnfekteerde kikkers in dierentuinen.

Wetenschappers van de Zoological Society of London daarentegen hebben een zeker voorbehoud tegen het gebruik van chloramphenicol. Epidemiologist Dr. Trent Gartner beweert dat er ongetwijfeld een weerstand zal groeien tegen het gebruik van dit antibioticum als geneesmiddel tegen de schimmelziekte bij kikkers omdat het ondermeer schadelijke neveneffecten veroorzaakt bij mensen. Blijft dan nog de vraag hoe het middel kan worden aangewend bij kikkers in de natuur.

Grondeekhoorns gebruiken infraroodsignaal om ratelslangen af te schrikken

De Californische Grondeekhoorn (*Spermophilus beecheyi*) (fig. 5) uit Noord-Amerika houdt er verschillende manieren op na om ongewenste belagers te weren. Hij schreeuwt naar roofvogels en roofdieren zoals prairiewolven maar is zeer zwijgzaam tegenover slangen. Bedreigingen door slangen worden immers met staartgezwaai beantwoord. Maar bioloog Aaron Rundus en collega's van de universiteit van Californië hebben aangetoond dat het staartzwaaien niet tegen alle slangen op dezelfde manier gebeurt. Tegenover ratelslangen doet de grondeekhoorn niet enkel aan staartzwaaien maar warmt hij de staart ook extra op. En dat blijkt nuttig te zijn want ratelslangen kunnen warmte detecteren door middel van warmtereceptoren (fig. 6) die zich in twee holtes aan weerszijden van de kop en juist achter en onder de neusgaten bevinden. Bij slangensoorten die niet voorzien zijn van deze warmtereceptoren - en dat zijn de meeste andere in de Verenigde Staten levende soorten - blijft het dus enkel bij staartzwaaien. Bij die slangensoorten neemt de grondeekhoorn niet eens de moeite zijn staart op te warmen. De onderzoekers kwamen tot deze bevinding toen ze infrarood filmopnamen maakten van grondeekhoorns waarbij die de ene keer tegenover een ratelslang werden geplaatst

Fig. 5. Californische Grondeekhoorn (*Spermophilus beecheyi*)

Fig. 6. Binnen het bereik van een snelle dood. Een ratelslang uit de woestijn van Californië kijkt je recht aan. Aan weerszijden van de kop zie je de holten waarin de warmtereceptoren liggen en die het dier in staat stellen op korte afstand temperatuursveranderingen tot 1/20 °C te registreren (foto Robert Jooris).

(Northern Pacific Rattlesnake, *Crotalus viridis oreganus*) en vervolgens met een Pijnboomslang (Gopher Snake, *Pituophis melanoleucus*) werden geconfronteerd. Doel van dit experiment: uitzoeken of die extra warmte in de staart van de grondeekhoorn ook effect had op de ratelslang. Ze testten hierbij eveneens een 'robot eekhoorn' geparfumeerd met de geur van een levende en waarvan de staart met behulp van een motortje in beweging werd gebracht en die ook warmte (via een infraroodbron) kon produceren. En wat bleek: de ratelslang was alert tegenover de koude bewegende staart maar heel waakzaam en meer defensief eenmaal die opgewarmd was.

Het ontdekken van het fenomeen staartzwaaien met opgewarmde staart vonden Rundus en collegae in het feit dat grondeekhoorns dit vooral in donkere ruimten intenser deden dan bij

daglicht. De warmteproductie is dus doeltreffender 's nachts, net de periode waarin ratelslangen het meest actief zijn. Uit dit alles blijkt dat de ontwikkeling van de warmtegevoelige receptoren bij ratelslangen op hun beurt de extra warmteproductie bij het staartzwaaien van de grondeekhoorns hebben ontwikkeld.

Bron: Rundus A.S., Owings D.H., Joshi S.S., Cherin E. & Giannini N., 2007. Ground squirrels use an infrared signal to deter rattlesnake predation. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America, vol. 104(36):14372-14376

Tapuit eet Bruine Kikker

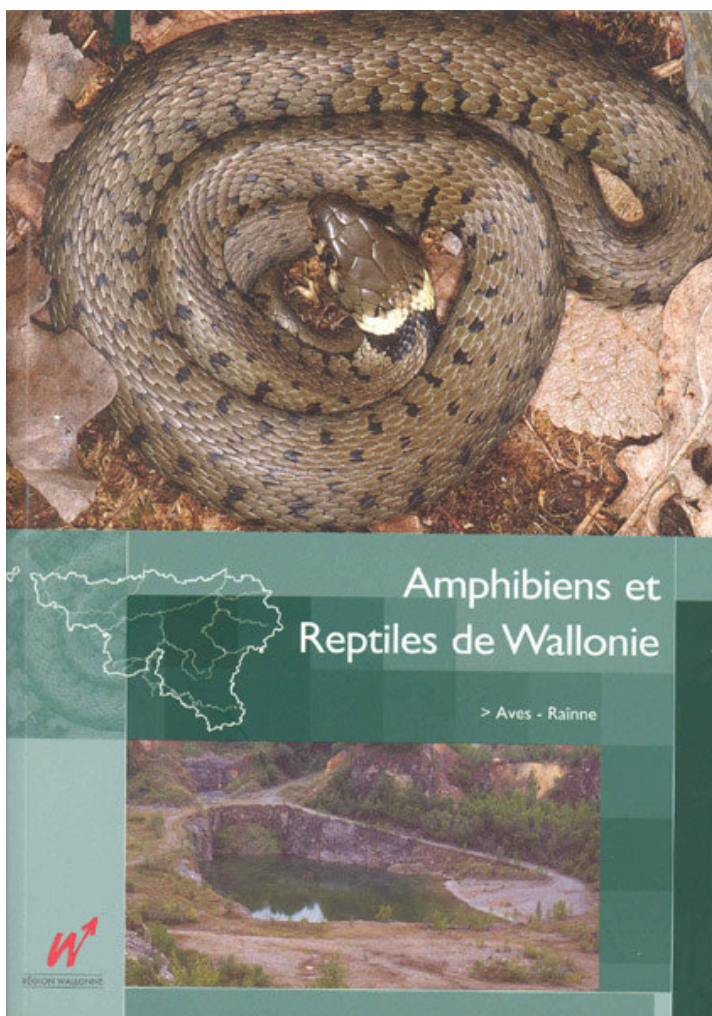
In juli 2005 merkte een ornitholoog hoe twee Tapuiten zich te goed deden aan piepjonge Bruine Kikkers *Rana temporaria*. Het schouwspel speelde zich af aan een uitgegraven vijver op 1578 m hoogte, in het Italiaanse Lombardije. De kikkers trachtten de steile wand van de vijver op te klauteren maar werden systematisch door de Tapuiten, die hun nest in de buurt hadden, opgegeten. In de literatuur is er geen informatie beschikbaar over kikkers of andere amfibieën in het dieet van Tapuit.

Bron: British Birds, 99, 2006:268

Nieuwe Atlas: Amphibiens et Reptiles de Wallonie

Op 7 november 2007 werd de nieuwe herpetologische atlas van Wallonië voorgesteld. Deze happening ging door in auditorium B4 van de Facultés Notre Dame de la Paix, rue de Bruxelles 61, Namur. De atlas is het resultaat van jarenlang inventarisatiewerk door een groot aantal veldmedewerkers. Niet minder dan 800 waarnemers verzamelden tussen 1985 - 2003 meer dan 30.000 gegevens. De verspreiding van alle in Wallonië levende soorten amfibieën en reptielen (21 inheemse en negen exotische taxa) wordt weergegeven door middel van IFBL uurhokken (16km²).

Sinds de eerder gepubliceerde atlassen van Parent blijkt de herpetofauna in het Waalse Gewest grondig veranderd maar dan vooral in negatieve zin: op uitzondering van de Muurhagedis die zijn areaal weet uit te breiden naar meer secundaire (antropogene) sites, doen andere soorten het veel minder goed: Knoflookpad en Boomkikker stierven uit, Geelbuikpad is bijna volledig verdwenen (terwijl deze soort vroeger in sommige streken vrij algemeen was), Rugstreeppad en Kamsalamander sterven lokaal uit en reptielenpopulaties, vooral die van Gewone Adder, raken verder gefragmenteerd.

Het boek bevat 384 pagina's, 280 kleurfoto's en 100 verspreidingskaarten en heeft volgende referentie: Jacob J.P., Percsy C., de Wavrin H., Graitson E., Kinet T., Denoël M., Paquay M, Percsy N. & Remacle A., 2007. Amphibiens et Reptiles de Wallonie. la Série Faune-Flore-Habitats n° 2. Aves - Raîenne et Direction Générale des Ressources naturelles et de l' Environnement, Ministère de la Région wallonne, Namur.

Kostprijs : 25 euro (+port). Leden van Avès, Natagora en Natuurpunt hebben een korting van 10%. Te bestellen bij de Natuurpuntwinkel te Turnhout (<http://www.natuurpunt.be/default.asp?ID=22;winkel@natuurpunt.be>)

Biodiversiteit neemt toe!

2007: Nog nooit zoveel nieuwe diersoorten ontdekt

cartoon gepubliceerd met toestemming van 'Het Belang van Limburg' (www.hbvl.be) en Klier (www.klier.be)

Redactie FLITS nummer 2007/4:

Eindredactie: Robert Jooris en Dominique Verbelen

Redactiemedewerkers: Gijs Damen, Peter Engelen, Griet Nijs, Wouter Vanreusel, Jens Verwaerde

Werkgroep Hyla

Voorzitter:

Bart Hellemans, Otterdreef 7
2980 Halle Zoersel.
Tel. 03/384.33.56
Gsm : 0473/29.21.63
email: bart.hellemans@skynet.be

Secretaris:

Robert Jooris, Gemoedsveld 3
9230 Wetteren
tel. 09 369 42 28
e-mail
hyla@natuurpunt.be
robert.jooris@natuurpunt.be

Penningmeester:

Jan Van Der Voort, A.Wolfsstraat 24/1
2900 Schoten
tel. 03 658 38 79
e-mail:
jan.vandervoort@hylawerkgroep.be

Webmaster:

Gijs Damen, Dorpsstraat 2/2,
3971 Heppen
tel. 011 391 839
www.hylawerkgroep.be

rekeningnr. HYL: 748-0162358-83

Provinciaal verantwoordelijken:

- Antwerpen : Jan Van der Voort
- Oost-Vlaanderen : Robert Jooris
e-mail: robert.jooris@skynet.be
- West-Vlaanderen: Stefaan Parreyn,
Kruisekestraat 346, 8940 Wervik
gsm 0477 33 58 64
e-mail: stefaan.parreyn@telenet.be
- Vlaams Brabant : Mark Lehouck,
Rotselaarsesteenweg 99, 3018 Leuven
tel. 016 44 49 36
e-mail: mark.lehouck@pandora.be
- Limburg : Peter Engelen, 1 Meilaan 13
3650 Dilsen-Stokkem
tel. 089 75 66 09
e-mail: peter.engelen@euphonymet.be

Leden van Natuurpunt vzw kunnen zich laten opnemen in het adressenbestand van Hyla.

Wat is Hyla?

Hyla is de herpetologische werkgroep van de Natuurpunt Studie vzw. Hyla tracht de belangstelling en de inzet van een groter publiek te bekomen door het geven van lezingen, organiseren van herpetologische excursies, publiceren van brochures en verspreiden van posters. Verder is Hyla bezig met tal van herpetologische studies o.a. studie van de Gladde slang in Kalmthout, poeleninventarisatie in Vlaanderen en de bestudering van het groene kikkercomplex. Ook op het vlak van bescherming van onze inheemse herpetofauna is Hyla zeer actief. Jaarlijks worden tienduizenden amfibieën veilig de weg overgezet, die de tocht naar hun paaiplaatsen kruist. Met de aanleg van poelen creëert Hyla zowel in reservaten als in landbouwgebied nieuwe biotopen voor kikkers en salamanders.

